

Suggesties ter conclusie van de hoorzittingen in de ad-hoccommissie voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid, domein Onderwijs

I. Algemeen

- De scholen zoveel als mogelijk open houden om de onderwijskansen van onze kinderen en jongeren gaaf te houden als hoofdleidraad blijven aanhouden. De maatschappelijke kosten van schoolsluitingen en afstandsonderwijs zijn zoals aangetoond uitermate nefast zowel naar leerachterstand als naar psychosociale omstandigheden.
- Blijf als vaste regel hanteren dat de kwetsbare leerlingen ten alle tijden opgevangen moeten worden, ongeacht in welke code we zitten of wat het pandemieniveau is
- Streven naar een quasi-volledig garantie van de school als veilige leer- en leefomgeving

A. Globale maatregelen, communicatie en draaiboeken

- Zorgen voor een meer eenduidige communicatie vanuit de overheid. Te vaak zagen we dat er zaken in de pers of ruimere media verschenen die achteraf gecorrigeerd of bijgesteld dienden te worden. Communicatie over de genomen maatregelen moet altijd eerst richting het onderwijsveld gestuurd worden.
- Binnen het Overlegcomité een meer assertieve houding aannemen inzake beslissingen omtrent het onderwijs. Bv. inzake de beslissing tot deeltijds afstandsonderwijs in tweede en derde graad van het secundair onderwijs die genomen werd op vrijdag 30 oktober zagen we een grote discrepantie tussen het uitgangspunt van de minister en de uiteindelijke beslissing dewelke werd opgedrongen door de andere overheden in dit land. Indien nodig moet Vlaanderen kunnen beslissen om ter zake een andere strategie te volgen dan de andere deelstaten, zeker indien we merken dat de besmettingsgraad in de verschillende deelstaten op een ander niveau zit.
- Blijven inzetten op lokale risicoanalyses om extra lokale maatregelen te nemen in code geel en oranje van de draaiboeken.
- In ruimer overleg treden met het onderwijsveld inzake de duidelijkheid, werkbaarheid en toepasbaarheid van de draaiboeken. Tussen directies onderling hebben we gemerkt dat er nogal onenigheid hieromtrent bestaat: de ene vindt de draaiboeken te weinig gedetailleerd en weet daardoor niet wat te doen in bepaalde concrete situaties, de andere vindt ze te veel gedetailleerd en verklaart daardoor de regels niet goed te kunnen toepassen op de concrete situatie van hun school. Daarom moet bewaakt worden dat de draaiboeken een goed evenwicht vinden tussen strikte, immer te volgen regels die gelden als rode lijnen en regels waarbinnen er vrijheid bestaat om aan te passen naargelang de concrete situaties van de school
- Tevens hoorden we van enkele directeuren van secundaire scholen met een grote technische en praktijkgerichte component dat de desbetreffende draaiboeken te veel zouden zijn opgesteld met gemiddelde ASO-college in het achterhoofd en er te weinig aandacht in is voor de technische en praktische vakken en de algemene schoolcultuur van dergelijke scholen.
- Er is ook nood aan meer eenduidige communicatie en update-meldingen indien er een wijziging, toevoeging of schrapping plaatsvindt binnen de draaiboeken of FAQ.
- Vanuit het buitengewoon onderwijs viel ook de kritiek te horen dat zij voor hun segment van het onderwijs pas later aan bod komen bij het opstellen, wijzigen en communiceren van de draaiboeken ten opzichte van deze van het “gewone” onderwijs, dit terwijl ze er gezien de aard van het onderwijs en het leerlingenpubliek er vaak extra veel voorbereidingen moeten treffen. Daarom moet in acht

gehouden worden om buitengewoon onderwijs bij deze werkzaamheden als evenwaardig in prioriteit te behandelen als de rest van het leerplichtonderwijs.

- Ook is het van belang om aandacht te blijven houden voor de zorgen, alsook om tijdig te communiceren richting segmenten die niet tot het leerplichtonderwijs behoren zoals leerplichtonderwijs zoals DKO en CVO. Niemand is gebaat bij een stiefmoederlijke behandeling van deze segment, die toch wel is gepercipieerd door actoren in dit domein, zeker gedurende de eerste coronagolf.

- Uit de hoorzitting met de CLB's kwam aan het licht dat veel besmettingen buiten de school worden opgedaan en dat leerlingen en leerkrachten deze besmetting van buiten de school naar binnen brengen. Slechts een 7 tot maximum 10 procent van de besmettingen in school wordt effectief opgedaan op school. De grootste risico's ter zake zijn de refter tijdens het middageten, de lerarenkamer en de lessen lichamelijke opvoeding. Omtrent de laatstgenoemde categorie zijn inderdaad extra maatregelen gekomen, doch een scherper en meer verfijnd protocol inzake de eerstgenoemde categorieën is in de praktijk wel nodig.

- In de draaiboeken wordt er voldoende aandacht besteed aan het belang van een goede ventilatie van de klaslokalen, maar in de praktijk merken we dat dit niet overal goed toegepast wordt of zelfs kan worden. Daarom moet de overheid inspanningen doen om in ieder klaslokaal CO₂-meters te laten installeren, zodat ter plaatse de luchtkwaliteit beter gemonitord zou worden door de lesgevers en directies.

B. Testing & tracing

- Met de Vlaamse regering werden er vier miljoen sneltests besteld, hiervan wordt ongeveer een miljoen toegezegd aan het onderwijsdomein. Met deze miljoen tests moet een efficiënte teststrategie worden opgezet die flexibel is naargelang de kleurcode; In code geel moet deze vooral verkennend en steekproefgewijs van aard zijn, om zodoende een representatief overzicht te bekomen van de virustoestand in een bepaald gebied en tevens gericht zijn op het indammen van lokale kleine uitbraken. In code oranje en rood moet deze algemeen detecterend worden ingezet om zodoende bij de schoolpoort te weten te komen welke leerlingen exact besmet zijn en welke niet. Bij tekorten dient er prioriteit te worden gegeven aan de tweede en derde graad secundair onderwijs om zodoende te voorkomen dat deze weer in (deeltijds) afstandsonderwijs zouden terechtkomen en hun leerachterstand nog feller zou oplopen.

- Een evaluatie van de communicatie en de beslissingsketen binnen de huidige trias schooldirectie (die een vermoedelijk geval van covid opmerkt) – aparte huisartsen van de leerlingen (die nu instaan voor het afnemen van de test – CLB's (die instaan voor de contacttracing). We merken dat er hier in de praktijk nogal wat miscommunicatie ontstaat en/of dat er vertraging wordt opgelopen om een leerling al dan niet in quarantaine te zetten. Zo is bv. voor bepaalde directies onduidelijk of een leerling waar een sterk vermoeden is van corona, maar deze nog niet kon op consultatie gaan bij diens dokter of nog in afwachting is van het testresultaat, reeds de toegang tot de school preventief kan ontzegd worden.

- Zorg voor een optimale afstemming bij de CLB's met het Agentschap Zorg en Gezondheid, met de reguliere contacttracing-callcenters en met lokale besturen. Vooral betreft de laatstgenoemde categorie merken we vooral dat er in sommige Brusselse gemeenten nog te vaak communicatieproblemen zijn dewelke een gerichte lokale analyse en aanpak verhinderen.

- De minister kondigde aan om ook het Rode Kruis in te schakelen om de sneltests op school af te nemen. Normaal loopt op dit moment daar een proefproject rond. We dringen er ten stelligste op aan om, ten laatste na de kerstvakantie, deze Rode-Kruisvrijwilligers in te zetten als structureel

verankerde snelle mobiele testteams die nauw samenwerken met de CLB's en zo de afzonderlijke huisdokters kunnen ontlasten.

- De Vlaamse regering trok begin november een bijkomend budget van 10 miljoen euro voor de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's). Elk CLB zal daarmee gemiddeld vier extra voltijdse krachten in dienst kunnen nemen, in het bijzonder om contactonderzoeken binnen de scholen uit te voeren. Er is ook budget voorzien voor de verbetering van het dataregistratiesysteem, zodat het contactonderzoek sneller en vlotter kan gaan. Deze extra middelen komen bovenop de 1,3 miljoen euro die eerder al was vrijgemaakt voor de CLB's. Uit de hoorzitting met vertegenwoordigers van enkele CLB's alsook met de verantwoordelijken van de grootste CLB-koepels bleek dat een investering van gemiddeld vier VTE's in de praktijk bij een nieuwe opflakking van het virus nog altijd te weinig zal zijn in bepaalde centra. Daarom is het wijselijk om reeds een extra budget op reserve te voorzien om in te zetten wanneer we na de kerstperiode een mogelijke derde golf zien.

- De CLB's gaven ook aan dat tijdens de tweede golf ze ook moeite hadden met hun reguliere taken door het grote aantal manschappen dat diende ingezet te worden voor de contacttracing. De achterstand inzake vaccinaties, gehoor- en zichtdetectie en medische onderzoeken die was opgelopen door de scholenlockdown uit de eerste golf kon nog beredderd worden, maar gezien de tweede golf dreigt ook dit weer vertraging op te lopen. Het werk inzake de contacttracing doet ook hun gebruikelijke dienstverlening zoals begeleiding van leerlingen met leerstoornissen, gedragsproblemen, psychosociale issues, studiekeuzeproblemen, opvolging van problematische spijbelaars,... in het gedrag komen. Daarom stellen we voor om per CLB een vastgelegd aantal personeelsleden of personeelsuren voor te behouden voor deze reguliere dienstverlening, zodat deze altijd op peil gehouden kan worden. Ook moet vermeden worden dat er medisch geschoold personeel wordt ingezet voor taken waar eigenlijk geen medische scholing voor nodig is.

- Faciliteer in samenwerking met de minister van Werk de inzet van (tijdelijk) werklozen om niet-medische taken binnen de CLB's te vervullen. Veel mensen uit bv. de cultuursector die nu door de coronacrisis zonder werk zitten zijn communicatief vaardig genoeg om ingezet te worden op de contacttracing-diensten.

- De CLB's gaven ook aan dat het contact met bepaalde groepen niet altijd vlot verloopt, zeker niet bij een vrij omvangrijke groep aan Nederlandsonkundige ouders of leerlingen. Gesprekken nemen in zulke gevallen veel tijd in beslag. De CLB's geven aan beroep te doen op diensten inzake sociaal tolken, maar dat hun desbetreffende budget daartoe snel opgebraakt en veel centra dan maar moeten putten uit hun niet daartoe bestemde werkingsbudgetten. Daarom moet er tijdelijk als eenmalige uitzonderingsmaatregel extra geïnvesteerd in een opschalen van deze tolkdiensten voor de contactopsporing bij de CLB's.

- Tijdens de hoorzitting kwam ook de kwestie van de onvoldoende beschikbaarheid van relevante externe data aan bod. Verschaf daarom de CLB's toegang tot relevante databanken inzake leerling- en gezinskenmerken, zowel op lokaal, regionaal als op nationaal vlak. Ook moet er ingezet worden op een betere aansluiting van de CLB-databanken op alle andere openbare databanken.

- De publieke cijfers die gepubliceerd worden vanwege de CLB's moeten sneller en verfijnder zodat in het publieke debat sneller duidelijk wordt wanneer de nood tot verstrengen van of overschakelen binnen de kleurcodes aan de orde is. Nu gebeurt dit slechts om de twee weken, wat gezien de exponentiële groei die een viruscurve kan hebben, wel een erg lange tussenperiode is. In de praktijk heeft dit er mede toe geleid dat toen de coronacijfers van 14 oktober gepubliceerd werden, de sense of urgency nog niet zo groot leek gezien deze eerder een stabilisering toonden, doch we twee weken later bij de coronacijfers van 28 oktober moesten constateren dat deze inderdaad zeer snel gestegen waren ten opzichte van midden oktober, en we zeer snel moesten schakelen. Een wekelijkse publieke rapportage zou hier soelaas kunnen brengen.

- Als er cijfers beschikbaar zijn van waar de meeste leerlingen en leerkrachten hun besmetting hebben opgelopen, moeten die ook publiek gemaakt worden. Deze data spelen namelijk een primordiale rol inzake het inschatten van het besmettingsrisico op scholen en het garanderen van de school als virusveilige omgeving.
- Er moet een strengere opvolging komen van de quarantaine betreffende gezinnen die na een vakantie terugkomen uit een buitenlands “rood gebied”. Zulke leerlingen moeten van de schoolbanken geweerd worden en moeten tijdens hun quarantaine afstandsonderwijs volgen.

II. Leerplichtonderwijs

- Het aantal januari-heroriënteringen moet nauwgezet opgevolgd worden. Indien blijkt dat er veel verschuivingen zijn tussen scholen na de kerstperiode waarbij bepaalde scholen een onverwacht hoog aantal aanmeldingen van geheroriënteerde leerlingen ontvangt (in de praktijk zullen dat voornamelijk TSO/BSO-scholen in het secundair onderwijs zijn) moet er een eenmalige compensatie komen, zodat de scholen extra middelen en leraren kan inzetten. Er moet vermeden worden dat deze scholen na nieuwjaar met eivolle klassen zullen zitten of deze leerlingen geweigerd zou worden omdat de studierichtingen er al vol zitten. Ook moeten de CLB's versterkt worden in de begeleiding van deze leerlingen teneinde de studieoriënteringen kwaliteitsvol te doen verlopen en een groter watervaleffect te voorkomen.
- Ook het zittenblijven moet de komende schooljaren goed gemonitord worden. De kans bestaat immers dat in juni er ook hier een grote stijging zal plaatsvinden, gezien veel leerlingen vorig schooljaar het voordeel van de twijfel kregen bij slechte studieresultaten.
- Ook moet de invloed hiervan op later ongekwalificeerd schoolverlaten gemeten worden en moet er nu al beraadslaagd worden over welke extra maatregelen er moeten genomen worden om deze tegen te gaan.
- Blijvende aandacht houden voor groeiende ongelijkheid inzake sociaaleconomische status (SES) en de invloed hierop inzake het inhalen van de coronaleerachterstand. Uit het onderzoek van Kristof De Witte bleek immer dat het leerverschil bij leren in afstandsonderwijs niet zozeer groter is als je focust op reeds aanwezige verschil in leerprestaties van leerlingen (dus slimmere leerlingen worden niet beter, dommere leerlingen worden niet dommer, geen intellectueel mattheuseffect), maar wel groter wordt als je kijkt naar schoolkenmerken, vb. scholen met veel SES-leerlingen en scholen die al slecht scoorden in de proeven voor het vierde leerjaar, scoorden nog slechter bij de interdiocesane proeven in het zesde leerjaar (dus verschil hoge SES-leerlingen en -schoolomgevingen en lage SES-leerlingen en schoolomgevingen wordt zeker groter, sociaaleconomisch mattheuseffect). Daarom moet er ingezet worden op gepaste remediëring om het lockdownleerwinstverlies in de komende jaren blijvend te compenseren en de onderwijskansen van leerlingen met uit een lage SES gaaf te houden.
- Voorzie monitoring van meer experimentele vormen van onderwijs die gestart zijn in de schoot van corona.
- Onderzoek heeft aangetoond dat ter zake de leraar de belangrijkste factor is, zo bleek eens te meer uit de zitting met de onderwijsexperten. Daarom moet op langere termijn ook ingezet worden op de vorming kwaliteitsvolle leraren. Deze zullen zich ook moeten bekwamen in de techniek en didactiek van het afstandslernen. Dit zou eigenlijk als verplicht onderdeel in de lerarenopleiding zitten. Ook is het van belang om in de lerarenopleiding meer te focussen op de kennis van (meta)cognitieve psychologie en technieken.
- Ook moet het reeds in opgang zijnde beleidsproces om het lerarenberoep aantrekkelijk te maken intensief worden verdergezet. Alle inspanningen inzake het willen inhalen van de leerachterstand alsook de professionalisering van leraren zullen teniet worden gedaan als we niet voldoende leraren hebben.
- Op korte en op langere termijn is de professionalisering en verdere opleiding van het huidige lerarenkorps een absolute must. Dit gaat niet enkel over ICT en aanverwante opleidingen, maar ook over vakinhoud en didactiek. Daarom moet het voorziene budget dat naar professionalisering van leraren gaat verhoogd worden. Tevens moet het aanbod aan kwaliteitsvolle bijscholing verbeterd worden, alsook de communicatie van dat aanbod moet efficiënter zodat leraren in enkele klikken terechtkunnen op een overzichtssite met beschikbare vormingen. Ook moet er onderzocht worden in hoeverre deze professionalisering ook kan/moet opgelegd worden aan reeds benoemde leraren teneinde hun deelname aan deze professionaliseringstrajecten te verhogen.

- Het instellen van een moratorium op de besparingen op de pedagogische begeleidingsdiensten is zeker opportuun teneinde de aanpak inzake remediëring van de leerachterstand van veel leerlingen door de leraren te verbeteren alsook de leerkrachten te begeleiden in de aangepaste pedagogiek van het afstandsleren en *blended learning*/hybride onderwijs.
- Het mentaal welbevinden van veel scholieren staat ook onder druk. Om versneld te kunnen inzetten op blended hulpverlening via de CLBch@t kende de Vlaamse regering ook een projectsubsidie toe van 82.500 euro aan de CLB-sector voor de periode van 1 mei 2020 tot en met 31 augustus 2021. Wij vragen om de investeringen in CLBch@t duurzaam worden aangehouden en er ter zake ook werk wordt gemaakt van een meer outreachende werking van de CLB's in samenwerking met de betrokken klassenleraren.
- Investeer in een krachtig en effectiever sociaal beleid op school. Ontwikkel strategieën die de ouderbetrokkenheid doen verhogen. Zet ook in op het verhogen van de kennis van het Nederlands bij Nederlandsonkundige ouders. Neem inzichten uit het Vlaams Strategisch Plan Geletterdheid mee om ook de taalvaardigheid en digitale competenties van ouders te versterken.
- Corona heeft gezorgd voor een verhoogde aandacht voor de hygiëne op school en de voorzieningen daartoe (vb. onderhoud klaslokalen, wasbakken, schooltoiletten). Van deze nood kan in de toekomst ook een duurzame deugd gemaakt worden. Zeker een permanent verhoogd onderhoud van de toiletten is in veel scholen een factor die het schoolwelbevinden bij veel leerlingen zal verhogen.

A. *Basisonderwijs*

- De coronacrisis en de extra hygiënemaatregelen, zoals vaak handen wassen, resulteren vooral in het kleuteronderwijs in meer werk voor de kleuterleiders, zodat ze minder aan educatieve activiteiten toekomen. De minister heeft reeds extra werkmiddelen toegezegd voor het kleuteronderwijs, doch in de praktijk leidt dit vaak niet tot extra kinderverzorgsters. Daar moet er op toegezien worden dat de extra werkmiddelen bedoeld voor zorg in het kleuteronderwijs ook effectief leiden tot extra handen in klas.
- Veel scholen uit het lager onderwijs beschikten alvorens de coronacrisis over minder digitale infrastructuur dan deze in het secundair onderwijs. Een investering van extra gekleurde middelen voor digitalisering in het lager onderwijs lijkt ter zake opportuun.
- Om afwezigheden vanwege corona in het basisonderwijs op te vangen, kan beroep gedaan worden op het lerarenplatform. Om ter zake de te efficiëntie verbeteren zouden de afwezigheidscodes van leraren beter gekoppeld moeten worden aan het lerarenplatform. Het gaat hier vooral ook om gevallen waarbij een personeelslid thuis dient te blijven in afwachting van een testafname en de uitslag van de test, waardoor je als personeelslid onder heirkraft valt (code 46). Zodoende komt er ook meer duidelijkheid inzake het inzetbaarheidspercentage van de vervangers uit het lerarenplatform.

B. *Secundair onderwijs*

- Een versoepeling van de mondmaskerplicht in code geel invoeren voor klasgroepen met weinig leerlingen, waar en indien het mogelijk is om in het lokaal een minimumafstand van 1,5 meter te houden van iedere leerling zowel als de leerkracht. We denken hierbij bv. aan richtingspecifieke vakken in studierichtingen met een laag leerlingenaantal of andere gevallen waarbij men met een laag leerlingenaantal in een grote zaal zit (vb. studiezaal, computerklassen, polyvalente zalen).
- Ook zou in bepaalde ateliers in praktijkvakken het mogelijk zijn om op een veilige manier te kunnen werken zonder mondmasker. Lokale risicoanalyses werken ter zake beter dan een algemene regel en zullen ook het draagvlak inzake de mondmaskerplicht vergroten.

- Gezien de leerachterstand van veel leerlingen, weegt een leerkracht die uitvalt maar eigenlijk niet vervangen kan worden des te meer door. Daarom moet dit schooljaar de maatregel dat een leerkracht die voor een korte periode uitvalt net voor of net na een korte vakantieperiode opgeheven worden. Ook moet deze regel naar de toekomst toe opnieuw geëvalueerd worden, dit gezien de opgedane leerachterstand mogelijk nog lang blijft aanslepen (ook al komen we door de verspreiding van het coronavaccin op een bepaald moment in code groen terecht).
- Ook dit jaar moeten, om de leerlingen zeker niet nog meer achterstand te doen oplopen, vervangingen in juni toegestaan worden in het secundair onderwijs.
- Teneinde beter in te zetten op digitaal onderwijs, betere kwaliteit van het afstandsonderwijs alsook op de duurzame mogelijkheden van *blended learning*, moet er ook werk gemaakt worden van een apart statuut voor ICT-coördinatoren in het secundair onderwijs naar analogie met het basisonderwijs.

C. *Buitengewoon onderwijs*

- In de draaiboeken en de coronamaatregelen moet er ruimte ingebouwd worden om nog meer maatwerk te realiseren naargelang de situatie van de school en het leerlingenpubliek. Zo is bv. sporthallen en zwembaden sluiten nefast voor hen, want dat gaat binnen dit segment vaak om therapie in plaats van om gewone sportlessen. Omgekeerd hebben deze zelf veel extra aanvullende veiligheidsmaatregelen moet nemen. Maak zeker dat er binnen de draaiboeken hier aanvullingen vanuit de school kunnen gebeuren en dat deze mogelijkheid ook duidelijk is naar het onderwijspersoneel, de leerlingen en hun ouders toe.
- In de eerste coronagolf zagen we tijdens de scholenlockdown heel wat klachten van ouders met kinderen uit het buitengewoon onderwijs met ernstige specifieke problematieken. Vooral het ontbreken van die therapieën die ze normaal op school krijgen (gaande van kinesithérapie tot logopedie) omdat deze niet op school en eigenlijk ook niet aan huis de kinderen mochten gaan helpen in die periode was nefast voor de ontwikkeling van deze kinderen. Daarom hameren op het blijven verlenen van deze therapieën op school in de toekomst en dus op het blijven erkennen van deze zorgverleners als essentiële derden.
- Verder was het busvervoer voor kinderen uit het buitengewoon onderwijs een zeer groot probleem. Zeker aan het begin van dit schooljaar zagen we te veel gevallen waarbij kinderen die door beperking al meer kwetsbaar zijn, 's morgens zeer vroeg met de dag begonnen om urenlang op de bus te moeten zitten en dus pas 's avonds laat terug thuis waren. De minister heeft samen met zijn collega Peeters hier maatregelen toe genomen, doch uit het veld horen we dat er nog altijd problemen zijn, zeker in meer landelijke gebieden. Op dit veld moet zeker verder ingezet worden op het inschakelen van verscheidene vervoersmodi die flexibel kunnen ingezet worden naargelang de concrete woon-schoolsituatie van de leerlingenpopulatie. De inzet van kleinere busjes en taxivervoer om zeer gericht te kunnen werken is hierbij zeker een aanbeveling. Tevens moet onderzocht worden of een enveloppefinanciering inzake het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs een betere optie is.

D. *ICT en digitale middelen algemeen*

- Een sterke ICT-strategie met o.a. de beschikbaarheid hardware en software voor alle leerlingen is zolang we niet terug kunnen naar de normale werking (de zogenoemde code groen) een conditio sine qua non.
- Voorzie een overleg in hoeverre het onderwijsveld na corona (eens we terug richting code groen gaan) nog nood heeft aan een verdere digitalisering en welke vorm deze kan aannemen teneinde de onderwijskwaliteit te verbeteren. Digitalisering om te digitaliseren zal ons niet verder brengen,

digitalisering moet altijd ter ondersteuning staan van het leerproces. Vandaar dat moet ingezet worden op een strategie ter zake die wetenschappelijk bewezen leereffecten creëert bij zoveel mogelijk leerlingen. De rol van technologie zal in de toekomst alsmaar groter worden. Het momentum is er nu om een grote stap voorwaarts zetten in hoe we als onderwijsveld omgaan met deze technologie. Een adequate digitale strategie staat immers niet gelijk aan een loutere investering in hardware en software. In het verleden hebben we immers al te vaak gezien dat investeringen in bepaalde digitale en/technologische hypes geen vruchten afwierpen en deze terechtkwamen op het “kerkhof van voorbijgestreefde technologieën”. Digitalisering betekent immers ook niet per se investeren in spits technologie, maar mikt in de eerste plaats op een duurzame algemene implementatie van de meest laagdrempelige innovaties.

- Er zijn regelmatig kinderen afwezig omdat ze in quarantaine of in isolatie zitten en die zouden via streaming de lessen moeten kunnen volgen. Zo moeten de leerkrachten, naast het voorbereiden en geven van hun lessen, niet ook nog eens ‘s avonds, tijdens de pauze of op een vrij moment online aan verschillende leerlingen thuis lesgeven. Men zou daarvoor het principe van Bednet kunnen gebruiken. Als dat principe uitgewerkt kan worden in elke klas, dan is men gewapend om afstandsonderwijs en ‘blended learning’ mogelijk te maken. Eigenlijk komt dit neer op een soort van Super-Bednet met streaming voor iedere leerling die in quarantaine zit, terwijl de les in klas nog doorgaat.

- Er moet verder ingezet worden op het adequaat gebruik van aanwezige software door leraren. In de praktijk blijkt nog altijd een grote nood aan het versterken van de datageletterdheid bij leraren.

- Er dient werk te worden gemaakt aan een aangepaste invulling van de taak van ICT-coördinatoren op school. Nu zien we nog te veel dat deze eigenlijk worden ingezet voor het oplossen van technische problemen en/of (hulp bij) administratieve taken. ICT-coördinatoren met een pedagogisch diploma moeten veel meer ingezet worden bij de didactisch-digitale begeleiding van de rest van het onderwijspersoneel, zodat bv. de leraren beter om kunnen gaan met digitale middelen als onderdeel van hun curriculum, alsook de leerlingen hier beter mee kunnen leren.

- Er moet ook een grotere focus komen op meer maatwerk door het gebruik van ICT in het buitengewoon onderwijs. De scholen en hun leerlingen hebben zeer specifieke noden o.a. voor hun leermiddelen, spraakgestuurde omgeving,... Dit vereist vaak ook extra uren voor ICT.

- In de toekomst zal er ook een grotere rol weggelegd zijn voor *learning analytics*, zeker met het invoeren van de voorziene gevalideerde netoverschrijdende proeven zijn er ter zake veel mogelijkheden die moeten benut worden. Scholen kunnen zodoende over veel data beschikken om gericht tekorten aan te pakken en flexibel te werken bij remediëring, zonder evenwel te vervallen op een onderwijs *à la carte*. Online leerplatformen en schoolsystemen (vb. Smartschool) moeten hier samen met het onderwijsveld en de overheid een faciliterende rol in spelen.

- Dankzij het werk van o.a. de vzw DigitalforYouth zijn er heel wat gere refurbished tweedehands laptops geleverd aan kansarme leerlingen. Gezien de kans bestaat dat de levensduur van deze laptops redelijk korter is dan een nieuwe laptop, is er het risico dat veel van deze laptops binnen een of twee jaar zullen uitvallen. Daarom is het nodig om een plan uit te denken dat zich richt op de afterservice van deze tweedehands laptops; Immers, wie het financieel moeilijk heeft om een nieuwe laptop voor zijn/haar kind te kopen, heeft meestal evenveel moeite om een kapotte laptop te laten herstellen of te vervangen.

E. Zomerscholen, winterscholen en andere extrascolaire leerachterstandremediërende initiatieven

- Op het eerste zicht blijkt de eerste snelle opzet van de zomerscholen vrij geslaagd zo bleek uit het onderzoeksrapport vanwege het ExCEL-expertisecentrum van de Thomas More-hogeschool. Echter deze studie peilde enkel naar de perceptie van de leereffecten bij de deelnemende leerlingen.

Een volgend onderzoek zou ook de effectief ingehaalde leerachterstand moeten meten bij de deelnemende leerlingen.

- Overal verspreid in Vlaanderen werden zomerscholen georganiseerd en zijn verschillende scholen en lokale besturen ingegaan op de projectoproep. Doch her en der zien we dat geografisch verspreid er ook gebieden en gemeentes zijn waar er geen of slechts 1 zomerschool werd georganiseerd, terwijl de reële nood op het terrein er ook wel bestaat (Vb. de Westhoek, de West-Vlaamse Leiestreek, de Denderstreek, Pajottenland, Noord-Limburg en West-Limburg). Zo zijn er scholen/gemeenten met een gemiddelde populatie met hogere SES en weinig Nederlandsonkundige gezinnen waar er wel zomerscholen werden georganiseerd en omgekeerd scholen/gemeenten met gemiddelde populatie met lagere SES en veel Nederlandsonkundige gezinnen waar er geen waren. Naar de toekomst toe moet (met het zicht op een duurzame verankering) effectief aan voldoende leerlingen met een leerachterstand een aanbod in de buurt aangeboden worden. Daarom zou de huidige methode van vrijwillig intekenen door een school en/of lokaal bestuur via een projectoproep opnieuw geëvalueerd moeten worden. Indien de huidige opzet ter zake zou blijven bestaan, dan moeten gemeenten en scholen via andere wegen meer gemotiveerd worden om een zomerschool te organiseren, zodat een betere dekking komt inzake geografische verdeling.

- Zomerscholen kunnen nu worden ingericht door scholen zelf of door lokale besturen. Volgens het onderzoeksrapport waren de zogenaamde “gesloten zomerscholen” die georganiseerd werden door de scholen zelf meer efficiënt, onder andere doordat het personeel er vaker een pedagogisch diploma heeft en ze er ook de beginsituatie en dus de specifieke leernoden van de desbetreffende leerling kennen. In scholen georganiseerd werden door lokale besturen, die de facto “open zomerscholen” zijn, lag dit soms inderdaad moeilijker omdat ze van overal verschillende leerlingen binnenkregen en vaak weinig zicht hadden op de specifieke leernood waar aan gewerkt diende te worden. Bepaalde directeurs ijverden daarom om zoveel als mogelijk de school zelf als hoofd van de inrichting van de zomerscholen aan te stellen. Natuurlijk zijn er ook voordelen verbonden aan zomerscholen opgezet door lokale besturen, zo is er natuurlijk de (mogelijkheid tot) schaalvergroting en worden deze (als ze op een andere locatie dan het gebruikelijke klaslokaal worden georganiseerd) ook door kinderen meer als een educatief zomerkamp ervaren waarin ook het speelse meer aanwezig kan zijn dan bij louter zomerbijlessen in de eigen school. In de toekomst zal dus verder beraadslaagd moeten worden in hoeverre er met deze inzichten in het achterhoofd wijzigingen moeten aangebracht worden aan de huidige opzet.

- Stel zomerscholen ook open voor vrijwillig deelnemende leerlingen uit het derde kleuter, gezien in dit segment ook veel Nederlandsonkundige kinderen zitten en deze vanaf de leeftijd van vijf jaar ook behoren tot de groep leerplichtleerlingen.

- Dit jaar zijn er bij de eerste opzet voldoende vrijwilligers gevonden, maar de vraag is dat naar de toekomst toe bij een duurzame verankering ook zo zal blijven. Ook is maar de vraag of het geheel aan zomerscholen, winterscholen, weekendbijlessen,... niet zal leiden tot een “bjschoolmoetheid” bij de lesgevers. Daartoe moet er werk gemaakt worden van een statuut alsook een betere vergoeding van deze leerkracht. Ook moet in dit statuut de regel aangepakt worden dat je als leerkracht-werknemer geen extra vergoed vrijwilligerswerk in je eigen school kan verrichten.

- Volgens het onderzoek hadden 1 op 5 van de personen die werkzaam waren in de zomerscholen geen pedagogisch bekwaamheidsbewijs. In de toekomst moet bewaakt worden dat de kwaliteit van de lesgevers in de zomerscholen, winterscholen, weekendbijlessen,... op peil blijft.

- Voorzie ook de mogelijkheid voor studenten die in hun tweede of derde jaar lerarenopleiding zitten om een deel van hun verplichte stage te kunnen verrichten in een zomerschool, winterschool, weekendbijlessenreeks,...

- De zomerscholen waren bij hun eerste opzet een succes inzake ingeschreven leerlingen; er waren meer aanvragen dan er plekken waren, tevens werden ook de “juiste” leerlingen bereikt, namelijk deze die effectief grote leer- en/of taalnoden hadden. De vraag is echter of dit succes ook zo zal blijven indien de zomerscholen, winterscholen,... ook na corona blijven doorgaan en blijven gebaseerd zijn op vrijwillige inschrijving? Daar moet nu al over gereflecteerd worden tussen de regering, de scholen, de lokale besturen en andere belanghebbende spelers in het onderwijs- en welzijnsveld.

- Er moet ook over gewaakt worden dat de structurele verankering van de projecten inzake zomerscholen, winterscholen, weekendbijlessen, ... als flankerende onderwijsmaatregel worden behouden en dat deze initiatieven geenszins zomaar de remediëring op school tijdens het schooljaar kunnen vervangen. Daarom moet er eveneens blijvend ingezet worden op het tijd en middelen vrijmaken op de leerlingen tijdens de lestijden op school te remediëren.

III. Deeltijds kunstonderwijs

- In het DKO bestaat er geen contactopsporing via het CLB, vandaar dat in theorie een besmette leerling of een leerling die een hoog risicocontact heeft gehad met een besmette persoon, hoewel deze eigenlijk in quarantaine zit als resultaat van een opsporing via de school, toch nog naar zijn/haar lessen in het DKO gaat. Ook is er onduidelijkheid wanneer een vermoeden van coronabesmetting wordt opgemerkt bij een kind in het DKO. Hiertoe moet er een vaste connectie komen tussen de CLB's van het leerplichtonderwijs en het DKO zodat ook hier de nodige informatie kan uitgewisseld worden.

- Gezien het sterk fluctuerende cursistenaantal, waarbij vooral er een deelname waar te nemen is bij de ingeschreven volwassen cursisten, is het opportuun om de werkingsmiddelen van het DKO van dit schooljaar (die gebaseerd zijn op de inschrijvingscijfers van vorig schooljaar) te bevriezen naar volgend jaar toe.

IV. Volwassenenonderwijs

- Gezien het sterk algemeen dalend cursistenaantal in het volwassenonderwijs, is het nodig om de werkingsmiddelen voor de cvo's van dit schooljaar (die gebaseerd zijn op de inschrijvingscijfers van vorig schooljaar) te bevriezen naar volgend jaar toe.

V. Hoger onderwijs

- In het hoger onderwijs zien we dat de hogeronderwijsinstellingen gezien hun autonomie, zelf kleurcodes en concrete toepassingen van de algemene maatregelen regelen. Dit heeft natuurlijk ook als reden dat iedere instelling en/of campus uniek is qua ligging (vb. stadscampus versus campus in de groene omgeving net buiten de stad), infrastructuur en studentenaantallen (kleine campussen versus grote universiteitscomplexen), aard van het studentenpubliek (vooral pendelstudenten, kotstudenten of buitenlandse studenten),... Doch voor veel studenten en derden is het onduidelijk dat in eenzelfde stad twee hogeronderwijsinstellingen zich in verschillende kleurcodes begeven. Eén kleurcode per studentenstad die in overleg met de verschillende instellingen met het stadsbestuur wordt opgesteld, lijkt ons een minimum minimum om ter zake een wat eenduidiger beleid te bekomen.
- Communiceer eerst naar studenten; dat de media communiceren over maatregelen die individuele instellingen nemen vooraleer de universiteit of hogeschool zelf gecommuniceerd heeft naar haar studenten, is niet aanvaardbaar.
- Verder sturen we er op aan om de data waarop beslissingen worden genomen om de maatregelen in het hoger onderwijs bij te sturen publiek beschikbaar te maken. Nu er meer data worden verzameld over hoe het virus zich verspreidt en over waar besmettingen zich voordoen, moeten die data ook gebruikt worden om net daar in te grijpen waar de besmettingen zich manifesteren.
- Een uiterst ongunstige zaak was de zogenoemde “code zwart” in het hoger onderwijs. Bepaalde studenten die om na de examenperiode van januari planden af te studeren, zullen dat misschien niet kunnen doordat universiteiten/hogescholen in de zogenoemde code zwart zaten waardoor bepaalde labo's, werkseminaries en stages opgeschort waren die van belang zijn voor hun evaluatie. Naar de toekomst toe moet deze “code zwart” zoveel als mogelijk vermeden worden en moeten labo's, werkseminaries en stages, zij het in streng gecontroleerde omgeving qua veiligheidsmaatregelen, zoveel als mogelijk toch plaatsvinden.
- De verschillende hogeronderwijsinstellingen hebben tijdens de eerste coronagolf een financiële kater opgelopen. Er waren immers grote (onvoorziene) digitaliseringskosten vanwege het instellen van het afstandsonderwijs, de extra covidkosten die gepaard gaan met hygiëne en voorzorgsmaatregelen (zoals ontsmetting, schoonmaak, handgels,...), extra kosten inzake studentenvoorzieningen omdat meer studenten beroep deden op de sociale/financiële diensten, minder inkomsten (vb. door de sluiting van het studentenrestaurant, of misgelopen huurinkomsten) en misgelopen investeringen door tijdelijke stopzetting in onderzoek. Op de ministerraad van 30 oktober werd daartoe een covid-compensatie van 38,5 miljoen aan het hoger onderwijs toegekend door de Vlaamse regering. Ook naar volgend jaar toe en zelfs misschien nog langer zullen deze kosten blijven aanslepen. De Vlaamse overheid doet er dus goed aan om samen met VLIR en VLHORA in constant onderling overleg hierop te anticiperen.
- Monitor nauwgezet de slaagcijfers, de studieduurvertraging en het zonder diploma stopzetten van de studies, zeker betreft de huidige eerstejaars, om de effecten van corona en het afstandsonderwijs te onderzoeken in het hoger onderwijs. Ook moet er op langere termijn een onderzoek worden ingesteld naar de latere tewerkstelling van deze “coronageneratie”.
- Laat kwetsbare studenten niet aan hun lot over. Een verstrenging van de maatregelen, zowel in het hoger onderwijs als in de samenleving, verhoogt vooral de druk op deze kwetsbare groep studenten. Prioriteer bij toekomstige versoepelingen het contactonderwijs voor eerstejaars en studenten met grote moeilijkheden.
- In het kader van het mentaal welzijn van studenten, moet er verder geïnvesteerd worden in de psychosociale hulpverlening van studenten zodat de wachtlijsten van deze vraaggestuurde studentendienst korter worden en studenten sneller op consultatie kunnen. In dit kader is het ook van

belang om gevolg te geven aan de conclusies die opgemaakt zullen worden uit de Vlaanderenwijde bevraging van de VVS inzake mentaal welbevinden bij studenten.

- In de blok- en examenperiodes zullen weer heel wat studieplekken nodig zijn voor studenten die zich thuis of op kot moeilijker kunnen concentreren. Dit zal gezien de coronamaatregelen veel meer plaats vragen dan in normale omstandigheden. Op besluit van minister Somers kunnen lokale besturen hun infrastructuur opnieuw ter beschikking stellen, mits in acht nemen van veiligheids- en hygiënemaatregelen. In studentensteden is het echter van belang dat de hogeronderwijsinstellingen samenwerken met de stadsbesturen en andere entiteiten die hiertoe van dienst kunnen zijn (vb. grote zalen in de cultuursector waar momenteel toch geen activiteiten plaatsvinden). De minister kan hier een faciliterende rol in spelen. Een gelijkaardige suggestie geldt ook voor de creatie van extra plaatsen om op een veilige manier fysieke examens te kunnen houden.

- Vorig zittingsjaar hebben we met het Vlaams Parlement het mogelijk gemaakt dat studenten - indien ze na hun tweede zit niet geslaagd waren - in beroepsprocedure de coronacrisis en de lockdown kunnen invoeren als mogelijke overmachtsmaatregel voor de examens in juni en augustus van vorig academiejaar. Daar is redelijk wat gebruik van gemaakt. De kans is groot dat ook in het tweede semester het afstandsonderwijs voor veel studenten nog lang zal blijven aanhouden of dat besmettingen of quarantaines binnen het gezin of de bredere familie ervoor zorgen dat ook dit jaar de voorbereiding op de examens niet vlot zal verlopen. Daarom zal het naar alle waarschijnlijkheid ook voor dit jaar opnieuw nodig zijn om genoemde maatregel in te stellen (ook al is de tweede zit nog veraf, maar zelfs met een hoge vaccinatiegraad zullen we waarschijnlijk niet volledig in code groen zitten tegen de zomer). Verder moeten er ook weer compensatiemaatregelen worden ingesteld voor studenten die dit academiejaar buiten hun wil om hun stages niet of maar moeilijk kunnen invullen door de coronacrisis en lockdowns in verschillende bedrijfstakken of openbare instellingen.

- De coronacrisis en de hiermee gepaarde omschakeling richting digitaal afstandsonderwijs bieden ook opportuniteiten rond levenslang leren. Financieel zijn er zeker mogelijkheden om daar een business case voor universiteiten en hogescholen van te maken. Daarom is het van belang dat universiteiten en hogescholen in overleg met de overheid nu reeds werk maken van het omzetten van het huidige door corona uit noodzaak ingestelde afstandsonderwijs naar een businessmodel dat van de nood een deugd maakt en zo een nieuw segment aan (reeds werkende) studenten kan aantrekken. Hier zit volgens ons echt wel muziek in, temeer omdat levenslang leren in de toekomst alsmaar belangrijker zal worden en we in Vlaanderen in tal van sectoren nog veel terrein kunnen winnen op vlak van latere professionalisering.

- Tevens moeten er langetermijnlessen uit de crisis getrokken worden inzake een verdere algemene digitalisering binnen het hoger onderwijs. Daar kunnen veel voordelen aan zitten. Als door digitalisering er minder infrastructuur nodig is in het hoger onderwijs (vb. als je lessen via het internet kan laten geven, heb je lege aula's), kan die infrastructuur anders aangewend worden of zelfs verkocht worden, want het onderhoud hiervan brengt ook heel wat kosten met zich mee. Ook van belang hierbij is de nood aan een grotere focus op data-management als integraal onderdeel van het beleid en strategisch proces (vb. learning analytics). Inzake digitalisering zijn natuurlijk de eerste stappen altijd de grootste en dus ook de duurste, maar door corona hebben we deze moeten zetten. De tijd lijkt rijp voor een digitale sprong die weggaat van *blocking & tackling* (kleine adhoc-toepassingen die vooral in kleine stapjes verliepen) richting echte omvattende en systematische digitaliseringsplannen. Het is aan de hogeronderwijsinstellingen in samenwerking met de overheden en andere stakeholders om de start die hiertoe nu genomen is verder in goede banen te leiden. Daarom moet het politieke en publieke debat in hoeverre een verdere digitalisering hier ingepast moet worden nu al opgestart worden.